

Stills uit video's van AD, NOS en Omroep Gelderland

Burgers, boeren en beheerders en hun verschillende kijk op de natuur

Waarom bemoeien steeds meer mensen zich met het natuurbeheer? Burgers zonder kennis van zaken staan op de barricaden omdat ze vinden dat de grote aabare dieren van de Oostvaardersplassen niet mogen lijden. Op social media worden ruzies uitgevochten over wat effectief en acceptabel beheer zou zijn. Waar komt deze onrust vandaan en wat kunnen beheerders en ecologen daar aan doen? Volgens **hoogleraar Noelle Aarts** heeft uitleggen geen zin, net zo min als mensen wegzetten als 'te emotioneel'.

— Geert van Duinhoven (redactie)

> Eind september was het weer 'raak': een kleine honderd demonstranten protesteerden tegen de afschot van herten in de Oostvaardersplassen. Weer voorpaginanieuws en weer items in de journaals met hevig geëmotioneerde mensen die zeggen tegen het huidige beheer van dit natuurgebied te zijn. Begin 2018 waren de demonstraties nog heftiger toen (dezelfde?) demonstranten eisten dat de lijdende dieren werden bijgevoerd. En omdat Staatsbosbeheer dat aanvankelijk niet deed, deden de actievoerders dat zelf. De provincie Flevoland ging als verantwoordelijke vanwege de ontstane onrust door de knieën, en droeg Staatsbosbeheer op om dagelijks op tien plekken in het gebied hooi uit te strooien. En dat terwijl er nooit is bijgevoerd in al die jaren dat de Oostvaardersplassen zich heeft kunnen ontwikkelen

tot een bijzonder natuurgebied. De natuur moest, of mocht, hier altijd haar eigen gang gaan. Voor veel ecologen en beheerders is het niet te begrijpen dat een handjevol 'schreeuwende en emotionele' demonstranten het jarenlang zorgvuldig gekozen beheer opeens kunnen stoppen. Moeten we het verhaal over zelfregulerende natuur nog beter uitleggen? Moeten we de mensen nogmaals aan hun verstand brengen dat bijvoeren geen zin heeft en leidt tot veel duurder beheer met veelvuldig afschot en ander menselijk ingrijpen? Dat dode dieren er nu eenmaal bij horen in de natuur? Waar komt die maatschappelijke onrust vandaan en is

het nodig en mogelijk om daar als natuurbeheerders iets aan te doen?

Diverse demonstranten

Noelle Aarts is hoogleraar Socio-ecological Interactions aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Haar specialisme komt er op neer dat zij alledaagse gesprekken bestudeert tussen wetenschappers, professionals en betrokkenen over ingewikkelde maatschappelijke thema's zoals klimaatverandering en natuurontwikkeling. De ophef rondom de Oostvaardersplassen is daar een mooi en interessant voorbeeld van. Interessant omdat de demonstranten heel verschillende achtergronden hebben. Aarts: "Er doen omwonenden aan mee die het leed van de dieren niet willen aanzien. Zij zetten dat verder niet in een breed maatschappelijk kader: ze zien de dieren lijden en willen daar wat aan doen. Boeren sluiten zich bij de demonstranten aan om, waarschijnlijk onbewust, de aandacht te vestigen op hoe goed zij voor hun dieren zorgen: deze ernstige vorm van dierenleed heb je in de landbouw niet, is hun redenering. En dan heb je de jagers die bij de demonstraties lieten zien dat ze klaar staan om aan de gang te gaan omdat ze vinden dat het zo niet langer kan. De natuur van de Oostvaardersplassen moet in hun ogen beheerd worden. Heel verschillende belangen dus die rondom de situatie in de Oostvaardersplassen bij elkaar komen, elkaar versterken en waar vervolgens een grote kracht van uit gaat. Steeds meer mensen sluiten zich er bij aan, tot aan beroemdheden aan toe. Het doel

van de acties is voor iedereen te begrijpen en klinkt sympathiek. Zeker als ze hun acties, zoals in dit geval, ook nog eens ondersteunen via de sociale media."

Nationaal gebeuren

De kracht van de acties wordt extra groot omdat de politiek zich stilhoudt, meent Aarts. "Er is vanuit de politiek eigenlijk geen rem op deze maatschappelijke onrust. Het openbaar bestuur en de politieke partijen laten het gebeuren en bemoeien zich nauwelijks met het debat. Opmerkelijk, want juist de politiek is een belangrijke factor. Het is immers een politiek besluit van toenmalig staatssecretaris Bleker geweest om het Oostvaarderswold te schrappen waarmee er geen open verbinding is gekomen tussen de Oostvaardersplassen en de Veluwe. De dieren zitten dus opgesloten in de Oostvaardersplassen en dat is nu juist een van de pijnpunten van de demonstranten. Als er een hek om het gebied staat, zijn de dieren gevangenen en moet je voor ze zorgen, is hun standpunt. Het zwijgen van de politiek maakt de weg vrij voor wat we een *sticky frame* noemen: Iedereen kan meedoen aan de demonstraties, ongeacht politieke kleur of standpunt en om verschillende redenen. Zo'n *sticky frame* wordt langzaam een onbeheersbaar fenomeen en zo kan een demonstratie van een relatief klein groepje omwonenden uitgroeien tot een nationaal gebeuren." Dat we dit soort acties en geluiden de laatste jaren steeds vaker horen, heeft volgens Aarts onder andere te maken met het idee van de participatiemaatschappij. De overheid

vraagt mensen om mee te denken en mee te doen en daar geven mensen graag gehoor aan. Maar de overheden hebben deze participatiemaatschappij nog onvoldoende doordacht. "Het lijkt nu vooral een schreeuumaatschappij te worden: als je maar hard genoeg schreeuwt, voldoende protesteert en de media aan je kant krijgt, krijg je je zin. De politiek heeft in dit soort kwesties nog nauwelijks een eigen standpunt dus als er een groep demonstranten is, laat de politiek zich vrij snel overtuigen en geven ze de mensen hun zin." Dat kan toch niet de bedoeling zijn van de participatiemaatschappij, denkt Aarts. "De politiek weet zich geen raad met de roep van uit de maatschappij. Het is een probleem voor de democratie als de politiek vooral naar de schreeuwers luistert. De overheid, en dus ook de terreinbeheerders moeten veel beter gaan nadenken over participatietrajecten. We spreken met z'n allen wel steeds meer in, maar

die er al mee eens zijn en wiens beeld of idee wordt bevestigd. "Iedereen probeert argumenten te verzinnen om zijn of haar verhaal te vertellen: Als je herten en koeien afschiet, gebeurt er dit. Als je bijvoert, gebeurt er dat. Allemaal keurige ecologische argumenten en verhalen, die ongetwijfeld kloppen, maar ze zijn helemaal niet van belang in dit soort debatten. Het zijn weetjes die elkaar uitsluiten of elkaar aanvullen, maar ze maken alleen indruk bij de mensen die het al met je eens zijn. Dus het feit dat mensen de dieren in de Oostvaardersplassen willen bijvoeren of het feit dat mensen de zeehondjes uit de Waddenzee willen opvangen, is geen kwestie van kennis of van niet begrijpen. Evenmin maakt het indruk als je mensen zegt dat ze niet consequent zijn in hun keuzes: u wil de dieren niet zien lijden in de Oostvaardersplassen, maar u eet toch ook vlees uit de bio-industrie?"

"Mensen zijn nu eenmaal niet altijd consequent, luisteren niet altijd naar argumenten en reageren vaak emotioneel. Dit geldt voor iedereen dus het heeft geen zin om

de beleidstrajecten zijn niet veel beter geworden. Participatie wordt vooral ingezet als er bezuinigd moet worden of als er draagvlak gecreëerd moet worden. Het wordt nog steeds niet ingezet om daadwerkelijk te luisteren of een plan te maken. En vooral: er wordt weinig nagedacht over de voorwaarden waar een participatieproces aan moet voldoen, om te voorkomen dat een selecte groep het beleid gaat bepalen dan wel niemand zich gehoord voelt"

Emotionele ecologen

Maar wat kunnen de beheerders doen? Zij zien dat het beheer in 'hun' gebieden moet veranderen omdat burgers daarom schreeuwen. Niet ter zake kundigen, overmand door emoties, gaan op deze manier inderdaad bepalen hoe het beheer van natuurgebieden er uit gaat zien. En de Oostvaardersplassen is slechts een voorbeeld. Zo zijn er mensen die nog steeds zeehondjes opvangen in Pieterburen, tegen welke bomenkap dan ook zijn, en de Europese bescherming van zeggekorfslakken en steenmarters maar onzin vinden. Waarmee niet-ecologen en niet-beheerders steeds meer voet aan de grond krijgen bij de politiek. Hoe zouden de beheerders en ecologen daarop moeten reageren? Momenteel is de reactie van natuurbeheerders immers vaak dat de demonstranten zich beter zouden moeten laten informeren over de achtergrond van beheer en beleid en wat minder uit emotie zouden moeten handelen.

Aarts: "Iemand verwijten dat hij of zij handelt vanuit emotie, wordt als beledigend ervaren. Want je zegt daarmee dat je die mensen niet serieus hoeft te nemen. Die zijn immers niet voor rede vatbaar. Maar wat is er mis met emoties? Je moet niet de vergissing maken te denken dat wetenschap en natuurbeheer rationeel zijn en de burgers vooral emotioneel. Ik ken bijna geen emotioneler volk dan de ecologen: met veel emotie ondersteunen zij hun standpunt in het debat over natuurontwikkeling, cultuurlandschap of boeren natuur. Dat is niet erg. Het zou zelfs droevig zijn als we niet meer vanuit emoties zouden mogen reageren. En we doen het ook allemaal. Je moet emoties bij de andere partij dus niet afdoen als 'niet ter zake doende', en 'niet rationeel', en dus 'niet verstandig'. Het heeft geen zin en bovendien werkt het averechts omdat mensen daar, heel terecht, boos op reageren."

Niemand is consequent

Dus dan maar nog beter het ecologische verhaal uitleggen en mensen ervan overtuigen dat het gevoerde beheer een slimme keuze is? Nee, zegt Aarts. Argumenten gelden alleen voor mensen

mensen daarop te beoordelen. Ik denk dat het allerbelangrijkste is dat je accepteert dat er meerdere standpunten zijn, dat ze in elkaar overvloeien, dat ze niet allemaal consequent zijn. Als we dit zouden kunnen accepteren, is er ook ruimte voor meer tinten grijs en kun je voorkomen dat het debat over natuur een zwart-wit discussie blijft. Alleen als je open staat voor de andere partijen en belangen, dan heb je de mogelijkheid om echt een gesprek te voeren. Dat is denk ik de enige oplossing om het maatschappelijke debat hierover verder te krijgen."

Wolf

Een zinnig debat bestaat dus uit een zoektocht naar gemeenschappelijke belangen. Want ook al lijken die ver uit elkaar te liggen, in de praktijk valt dat volgens Aarts vaak nog wel mee. Iedereen wil natuur in Nederland, iedereen ziet nut en noodzaak van landbouw, niemand wil

dieren zien lijden. Je moet vooral vooraf goed onderscheiden wat de collectieve en individuele belangen zijn en wat de korte- en wat de langetermijndoelen zijn. De overheid zal eerst moeten bedenken wat de langetermijndoelen zijn, wat de collectieve belangen zijn. Die moeten vast staan en vervolgens kun je in een participatieproces gaan kijken welke individuele belangen daarbij eventueel geschaad worden. Daar moet dan de aandacht naar toe. Gedupeerden kun je vragen: wat heb jij nodig zodat jij er zo min mogelijk last van hebt? Hoe kunnen we jou compenseren? Waar kunnen we elkaar vinden, gegeven de collectieve waarden die voor iedereen gelden en niet meer ter discussie staan? Misschien is de casus 'wolf in Nederland' wel een goed voorbeeld waarin politiek en natuurbeheerders het sticky frame voor kunnen zijn. Aarts: "Als ik het goed begrijp gaat die wolf er gewoon komen. Je kunt ervan uit gaan dat ook hier weer allerlei belangen geschaad gaan worden zoals recreatie, schapenhouders, boeren, noem maar

op. Die zouden elkaar net als bij de Oostvaardersplassen kunnen gaan opzoeken en gezamenlijk ten strijde gaan tegen de wolf. Maar politici en natuurbeheerders kunnen dit ook voor zijn. Het maakt niet uit wie er begint, maar zet de potentiële tegenstanders in ieder geval niet weg als sukkel. En ga ook vooral niet weer uitleggen hoe dat zit met die wolf en hoe belangrijk hij is voor het ecosysteem. Maar we hoeven ook niet te accepteren dat de eerste de beste schapenboer gedupeerd wordt. Nodig die schapenboeren uit: wat heb jij nodig om er geen last van te hebben? Hoe kunnen wij als overheid daarbij helpen? Hoe zou je je camping kunnen beschermen tegen mogelijke overlast van een wolf? De vraag is dus: hoe kunnen we voorkomen dat dit beest ons niet te veel last gaat bezorgen? Dat gesprek zal niet zonder slag of stoot verlopen. Maar met luisteren, erkennen en een tegemoet komen kan hysterie wel worden voorkomen." <

redactie@vakbladnbl.nl

Op 26 oktober houdt Noelle Aarts haar inaugurele rede Socio-Ecological Interactions aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

